

7. Арсентьев А.С. Кластеры в региональной экономике [Электрон. ресурс]: электронный журнал ВлГУ / А.С. Арсентьев. – 2007. – №18 (2). – Режим доступа: <http://journal.vlsu.ru/index.php?id=842>.
8. Мингалеева Ж. Кластеры и формирование структуры региона / Ж. Мингалеева, С. Ткачева // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – №5. – С. 97–101.
9. Feser E.J. Old and New Theories of Industry Clusters. – London, 1998.
10. Шовкалюк В.С. Організаційні форми управління кластерами / В.С. Шовкалюк [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: [/jekonomika/page,2,206838-Klastery-kak-faktor-innovacionnogo-razvitiya-predpriyatiy-territorialnyh-obrazovaniy.html](http://jekonomika/page,2,206838-Klastery-kak-faktor-innovacionnogo-razvitiya-predpriyatiy-territorialnyh-obrazovaniy.html)
11. Kowalski A.M. The Role of Innovative Clusters in the Process of Internationalization of Firms // Journal of Economics, Business and Management, Vol. 2, No. 3, August 2014.
12. Ермакова О.А. Підвищення конкурентоспроможності приморських регіонів України на основі кластерної моделі: монографія / О.А. Ермакова. – Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2011. – 221 с.
13. Омеляненко В.А. Теоретичні основи та аналіз світового до-світу міжнародного розвитку високотехнологічних кластерів / Омеляненко В.А., Вернидуб Н.О. // Междисциплинарные исследования в науке и образовании. – 2013. – №2.
14. Дегтярьова І.О. Наукові та практичні аспекти застосування кластерного підходу в управлінні конкурентоспроможністю регіонів України // Державне управління: теорія та практика. – 2011. – №1.
15. Design of cluster initiatives – An overview of policies and praxis in Europe [Electronic resource] / Procedure of access: http://www.clusterpolisees3.eu/9.11_Regional_clustering_and_networking_as_innovation_drivers.pdf
16. Федулова Л.І. Методологічні засади формування технологічних кластерів [Текст] / Л.І. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2010. – №3. – С. 61–73.
17. Войнаренко М.П. Кластеры в институциональной экономике / М.П. Войнаренко. – СПб.: АНО «ИПЭВ», 2013. – С. 332.
18. Калініченко Л.Л. Аспекти взаємодії суб'єктів промислового кластеру / Л.Л. Калініченко // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті. – Одеса, 2011. – №34. – С. 126–136.
19. Дубницький В.І. Теоретико-методологічне обґрунтування системи економічних кластерів в умовах співробітництва регіонів / В.І. Дубницький // Економічні науки. Серія «Економічна теорія та економічна історія». Зб. наукових праць. ЛНТУ. – Вип. 6 (23). – Ч. 1. – Луцьк, 2009.
20. Porter M.E. The Competitive Advantage of Nations, New York: Free Press, 1990, pp. 152.
21. Звіт НДР Розробка регіональної стратегії формування та підтримки розвитку транскордонних кластерів. – Львів, 2008 р.
22. Соколенко С.І. Проблеми і перспективи посилення конкурентноздатності економіки України на основі кластерів // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів (Зб. наукових праць). Вип. 3 (71) / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; Редкол.: відп. ред. Є.І. Бойко. – Львів, 2008. – 546 с. http://www.lv.ukrstat.gov.ua/CBC/books/2008/UA04CLO8_1u.pdf
23. Орловська Ю.В. Основні чинники, що формують поняття регіонального кластеру: еволюція теоретичних підходів / Ю. Орловська, К. Гончарова // Економічний простір. – 2010. – №44/2. – С. 98–114.

С.П. ЯЦУК,

аспірант, магістр міжнародної економіки, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі

Удосконалення механізму оподаткування прибутку підприємств

У статті визначаються основні напрями удосконалення механізму оподаткування прибутку підприємств на сучасному етапі розвитку економіки України з урахуванням існуючого міжнародного досвіду. Також акцентується увага на основних проблемах та ризиках, які стоять на заваді здійснення удосконалення податкового механізму регулювання; запропоновані напрями реформування оподаткування податком на прибуток підприємств.

Ключові слова: оптимізація оподаткування, податки, механізм оподаткування, податок на прибуток підприємств, прибутковий податок.

С.П. ЯЦУК,

аспірант, магістр міжнародної економіки, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі

Совершенствование механизма налогообложения прибыли предприятий

В статье определяются основные направления совершенствования механизма налогообложения прибыли предприятий на современном этапе развития экономики Украины с учетом существующего международного опыта. Также акцентируется внимание на основных проблемах и рисках, мешающих осуществлению совершенствования налогового механизма регулирования; предложены направления реформирования налогообложения налогом на прибыль предприятий.

Ключевые слова: оптимизация налогообложения, налоги, механизм налогообложения, налог на прибыль предприятий, подоходный налог.

S.YASHCHUK,

postgraduate, master of international economics? Ukrainian State University of Finance and International Trade

Improvement of the corporate income tax mechanism

This article identifies the key areas of Corporate Income Tax mechanism improvement at the current stage of Ukraine's development, taking into account existing international experience. Also focuses on the major issues and risks that could prevent the process of tax regulation mechanism improvement; the ways of improvement are proposed.

Keywords: tax optimization, tax, taxes, mechanism of taxation, income tax, income tax.

Дослідження та аналіз основних напрямів удосконалення механізму оподаткування прибутку підприємств на сучасному етапі розвитку економіки України є надзвичайно актуальною темою для уваги вітчизняних науковців та практиків.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Серед науковців, що присвятили свої праці цій тематиці, слід відзначити роботи О.М. Мілевської [3], А.О. Піхотіної [3], О.М. Смірної [4], Д.М. Серебрянського [7] та ін.

Разом із тим існує об'єктивна необхідність подальших досліджень та пропозицій, що були б актуальними у складних економічних умовах сьогодення та ґрунтувалися на результатах останніх змін податкового законодавства, результатах їх впровадження, показниках ефективності задля визначення першочергових завдань здійснення оптимізації механізму оподаткування прибутку підприємств як одного з головних важелів впливу на стан підприємницької активності та економіки в цілому.

Метою статті є визначення основних напрямів удосконалення українського механізму оподаткування прибутку підприємств для забезпечення ефективності податкової системи України на сучасному етапі її розвитку.

Виклад основного матеріалу. Оподаткування прибутку являється суттєвим інструментом, за допомогою якого держава здійснює регулювання фінансово-господарської діяльності підприємств. Що першою чергою пов'язано з об'єктом оподаткування та методикою його розрахунку.

У побудові податкової системи, в частині оподаткування діяльності підприємств, принциповим є визначення об'єкта оподаткування: прибутку, або ж валового доходу. Вибір цей залежить від багатьох обставин і в обох випадках має як переваги, так недоліки. Першою чергою необхідно врахувати особливості законодавчо-нормативного регулювання при визначенні валового доходу і прибутку.

Відповідно до практики провідних країн світу з ринковою економікою об'єктом оподаткування в більшості випадків є саме прибуток підприємств. Тому корпоративний податок на прибуток належить до провідної групи податків, за допомогою яких держава активно реалізує свою регуляторну функцію щодо обмеження, або стимулювання рівня певних сфер господарської діяльності та збільшення (зменшення) податкового навантаження на корпоративний сектор в цілому.

Перед тим як перейти до розгляду питання по суті, необхідно дати визначення аналізуючого елемента. Податок на прибуток підприємств є прямим податком, що сплачується підприємствами з отриманого прибутку. Визначається як сума доходів звітного періоду за вирахуванням собівартості реалізованих товарів і послуг та інших витрат, що відносяться до поточного (звітного) податкового періоду [1].

Вітчизняна практика побудови системи корпоративного оподаткування прибутку (доходу) свідчить про брак комплексного підходу та чіткої державної концепції здійснення податкової політики. В період 1991–1997 років неодноразово переглядався об'єкт оподаткування. У 1991 році – об'єктом оподаткування визначався прибуток; у 1992 році – дохід (валовий); у 1993 році – прибуток і дохід послідовно (перший квартал та до кінця року), у 1994 році – дохід; у період з 1995 року до 01.07.1997 – прибуток, що визначав-

ся коригуванням балансового прибутку; з 01.07.1997 [2] – прибуток, що визначається коригуванням валового доходу.

Така сумбурність та непослідовність визначення об'єкта оподаткування та здійснення податкового регулювання в цілому, постійні зміни відносно суттєвих, засадничих аспектів регулювання, методики розрахунку створювали значні труднощі для всіх сторін, задіяних у процесі оподаткування: як контрольних органів, так і платників податків. Особливо це мало негативний вплив на розвиток підприємництва та економічної активності загалом.

І на сьогодні існують актуальні проблеми відносно оподаткування прибутку господарюючих суб'єктів, і постають вони дуже гостро, незважаючи на те, що механізм оподаткування в його науково-методичних та прикладних проявах відпрацьовується вже більше двадцяти років. Під механізмом ми розуміємо впорядковану сукупність елементів оподаткування: суб'єкт, об'єкт, ставки оподаткування, пільги, виключення та інші фактори, що формують та в тій чи іншій формі впливають на процес підрахунку і сплати податку.

У грудні 2010 року в Україні здійснили податкову реформу, результатом чого став затверджений Податковий кодекс, чого не було за всі 20 років існування незалежної держави. Основні положення кодексу набрали чинності з 1 січня 2011 року. Розділ Податкового кодексу щодо оподаткування прибутку підприємства набрав сили 1 квітня 2011 року. Спрямовано було прийняття кодексу на мінімізацію розбіжностей між бухгалтерським та податковим обліками та продовження поступового впровадження міжнародної практики оподаткування і обліку до національного законодавства. Але, як свідчить практика, зміни до податкового законодавства, внесені у зазначений період і до 2012–2013 років, податкові реформи не зупинились і є ще достатньо актуальних питань, що потребують свого вирішення з урахуванням сучасних реалій.

Згідно з прийнятим Податковим кодексом України (ст. 133, 134; Розділ 3 ПКУ) [1] не мали місця принципові зміни відносно визначення суб'єкта та об'єкта оподаткування. Розділу III Податкового кодексу України відповідно. Тому пропонуємо акцентувати дослідження на інших елементах механізму – ставках і пільгах, передбачених до податку на прибуток.

Необхідно виділити такі основні зміни, запроваджені Податковим кодексом (ПКУ) щодо оподаткування прибутку підприємств з 1 квітня 2011 року [4]:

1. Зменшення ставки податку на прибуток. У першому варіанті ПКУ було передбачено різке зниження ставки починаючи з 2011 року на 5%. Але відповідно до розрахунків Національного інституту стратегічних досліджень при незмінних показниках економічної активності рівня 2010 року державний бюджет у 2011 році втратив би 8 млрд. грн. [5]. Отже, фактично прийняті ставки можна вважати обґрунтованими. Так, і у 2014 році було відмінено передбачене зниження ставки податку до 16% і сформований бюджет виходячи зі ставки податку на рівні 18%, оскільки прогнозувалося недоотримання бюджетом близько 25 млрд. грн. [6].

2. Зменшення відмінностей між податковим та бухгалтерським обліком завдяки відміні понять «скоригований валовий дохід» та «валові витрати». Також вилучення амортизаційних відрахувань з формули визначення бази оподаткування.

Сутнісно-хронологічна характеристика етапів оподаткування прибутку підприємств в Україні

Період	Документ	Об'єкт оподаткування	Ставка, %
1991	Закон УРСР «Про систему оподаткування» від 25.06.1991	Прибуток	35
1992	Закон України «Про оподаткування доходів підприємств та організацій» від 21.02.1992	Валовий дохід	18
1993 (I квартал)	Декрет КМУ «Про податок на прибуток підприємств та організацій» від 26.12.1992	Прибуток	30
1993 (II квартал)	Закон України «Про оподаткування доходів підприємств та організацій» від 21.02.1992	Валовий дохід	30
1995	Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12.1994 №334/94-ВР	Прибуток = виручка від реалізації – собівартість	30
1997	Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22.05.1997 №283/97-ВР	Прибуток = валовий дохід – валові витрати – амортизація	30
2004	Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку»» від 24.12.2002 №349-IV	Прибуток = валовий дохід – валові витрати – амортизація	25%
3 01.04.2011 3 01.01.2012 3 01.01.2013 3 01.01.2014	Податковий кодекс країни від 02.12.2010 №2755-VI зі змінами та доповненнями	Прибуток = доходи звітного періоду – собівартість – ін. витрати звітного податкового періоду	23 21 19 18

* Джерело: [3].

3. Збільшення норми амортизації. А для групи «машини та обладнання» і «транспортні засоби» – можливість застосування методу прискореного зменшення залишкової вартості.

4. Зміна підходу у визнанні доходів і витрат, застосувавши метод нарахувань.

5. Розширення бази оподаткування через заборону віднесення окремих витрат при визначенні бази оподаткування податку на прибуток підприємств.

6. Переведення на загальну систему оподаткування страхових організацій.

7. Чітке окреслення механізму визначення та розрахунку звичайних цін.

Аналіз розглянутих вище змін дає підстави розглядати Податковий кодекс України як такий, що є основою податкової політики держави, спрямованої на підтримання конкурентного рівня вітчизняних підприємств через зменшення ставки податку на прибуток, зміни в можливостях амортизаційної політики підприємств, що потенційно забезпечить більш швидке оновлення основних фондів та залучення нових технологій; спрощення у веденні обліку підприємствами за рахунок зменшення розбіжностей між бухгалтерським та податковим обліками та інше. Цю своєю чергою із часом має вплинути на детінізацію економіки (за різними оцінками 40–65%), що наразі вкрай негативно впливає на систему світових господарських зв'язків України та суттєво знижує її конкурентоспроможність на світових ринках.

Необхідно відмітити ще одну позитивну тенденцію, що спостерігається в Україні за останні роки, а саме – скорочення розриву між ефективною ставкою податку на прибуток підприємств (співвідношення податкових надходжень до бази оподаткування) та номінальною (передбаченою в Податковому кодексі України). Позитивна різниця між номінальною та ефективною ставкою оподаткування свідчить про наявний розмір звільнень від оподаткування прибутку за рахунок наданих податкових пільг, недоплат, правил амортизації, та темпів інфляції. Від'ємна різниця вищезазначених ставок свідчить про те, що підприємства сплачу-

ють більше податків, ніж це передбачено законодавством. У 2011–2012 роках спостерігалася тенденція до наближення даних ставок (з різницею приблизно у 2% в середньому по країні) [7], що свідчило про підвищення ефективності оподаткування прибутку підприємств, у той час як в 2014 році при номінальній ставці у 18% ефективна ставка знаходиться на рівні 21–22%.

Світова практика показує, що податок на прибуток можна і слід використовувати, як потужний інструмент для проведення інвестиційної політики та прискорення економічного зростання. Фіскальна функція податку на прибуток в дійсності вже давно поступається місцем стимуляційній та регуляторній. Але потрібно чітко розуміти, що лише зменшення номінальної ставки оподаткування далеко не означає гарантії пожвавлення економіки. Тому основну увагу варто було звернути на динаміку реальних показників і аналіз їх впливу на реальну ситуацію в економіці України, за для подальшого визначення орієнтирів та заходів здійснення податкової політики.

Також належну увагу в нашому дослідженні слід звернути на недосконалість системи податкових пільг в Україні, в тому числі відносно податку на прибуток підприємств. Основна проблема полягає в тому, що система пільг не тільки не стала очікуваним стимулом для розвитку бізнес-активності підприємств, для яких вони передбачені, а й створила диспропорції в податкове навантаженні на суб'єктів господарювання.

Пільги у вигляді простого зниження податкової ставки для окремих суб'єктів, як правило, переслідують лише особисті інтереси власників бізнесу, пов'язаних із законодавчою функцією і не мають на меті загальну оптимізацію системи. До заходів, що повинні бути основними інструментами полегшення податкового навантаження та стимулювання підприємств, належать:

– відрахування з бази оподаткування прибутку, витрат на інвестиції (відсоток відрахувань залежить від пріоритетності розвитку сектору економіки для країни);

- відрахування з бази оподаткування прибутку витрат, спрямованих на науково-дослідницьку діяльність;
- надання податкового інвестиційного кредиту;
- цільові податкові пільги для підприємств, які здійснюють діяльність у депресивних районах та інші.

Аналізуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що зменшення ставки податку на прибуток та сумнівна практика пільг, які мають місце в Україні, не є гарантіями економічного зростання. Для реального стимулювання інвестиційного клімату потрібно провести значно глибші реформи та використати напрацьований світовий досвід.

Висновки

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки щодо напрямів удосконалення механізму регулювання податку на прибуток підприємств:

1. Таким чином, враховуючи, що номінальне податкове навантаження в Україні було приведене на рівень навіть нижче середньоевропейського, нагальним кроком наразі є задіяння механізмів для зменшення ефективної податкової ставки, що забезпечить збільшення рівня добровільної сплати податку на прибуток. А замість створення системи пільг для здійснення розширеного відтворення можна запропонувати створення сприятливих умов для самофінансування та інвестицій шляхом задіяння запропонованих у статті інструментів стимулювання. Такий захід надасть змогу знизити ефективну ставку податку на прибуток, тобто якщо ставка податку на прибуток підприємств не є високою, то підприємства зможуть обійтися і без пільги, оскільки встановлена пільга не є вагомим показником стимулювання. Досвід розвинутих країн свідчить, що поширення форми підтримки підприємства, як пільги на податок з прибутків підприємства, не є перспективною, тому що призводить до зловживань суб'єктами господарювання, приховувань своїх реальних результатів діяльності і, як наслідок, зменшення податкових надходжень до бюджету, дефіциту бюджетних коштів.

2. Недосконала податкова політика впливає на платоспроможність підприємств по-різному: з одного боку,

податковий механізм, якщо він неправильно побудований та не є адекватним по відношенню до фінансового стану платників податків, здатний підвищувати загальні розміри їх заборгованості; з іншого – застосування до підприємств із нестійким фінансовим станом норм податкового закону, включаючи санкції за приховування та затримку платежів, здатна швидко привести такі підприємства до повної кризи.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України (поточна редакція, №1668-VII від 02.09.2014).
2. Постанова ВРУ «Про основні положення податкової політики в Україні» від 04.12.96 // Агрокомпас, 1997 №2.
3. Мілевська О.М., Піхотіна А.О. Бухгалтерський і податковий облік податку на прибуток / О.М. Мілевська, А.О. Піхотіна // Економічні науки. – К., 2012. – №9 (33). – С. 37–42.
4. Смірнова О.М. Гармонізація податкового та бухгалтерського обліку в контексті оподаткування прибутку підприємств як пріоритет у діяльності Міністерства доходів і зборів / О.М. Смірнова // Гармонізація оподаткування в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів: зб. тез доповідей III Міжнар. наук.-практ. конференції, 12–13 квітня 2013 р.: в 2 ч. / Держ. подат. служба України; Нац. унів. ДПС України. – Ірпінь: ВЦ НУД ПСУ, 2013. – С. 166–167.
5. Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>
6. Проект бюджету 2014 / Новини // Інформаційне агентство «УНІАН» [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://www.unian.ua/news/603729-glava-minfinu-proekt-byudjetu-2014-formuetsya-z-urahuvannjam-vikonannya-vimogi-mvf.html>
7. Серебрянський Д.М. Необхідність та передумови реформування підходів до визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток / Д.М. Серебрянський // Реформування підходів до визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток: збірник наукових праць за матеріалами Науково-практичного круглого столу, 11.07.2013 / НДІ фінансового права. – К.: Алерта, 2013. – 120 с. – С. 93–96.

УДК 658.8:336.71

В.А. ЛОТОЦЬКИЙ,
аспірант, Національний авіаційний університет

Форми та види взаємодії підприємств та банків України

У статті здійснено теоретичне узагальнення традиційних та нових форм взаємодії підприємств та банків України. Розмежування понять форми та виду взаємодії дозволило здійснити групування процесів взаємодії підприємств та банків за виокремленими класифікаційними ознаками.

Ключові слова: взаємодія, форма, вид, підприємство, банк.

В.А. ЛОТОЦЬКИЙ,
аспірант, Национальный авиационный университет

Формы и виды взаимодействия предприятий и банков Украины

В статье осуществлено теоретическое обобщение традиционных и новых форм взаимодействия предприятий и банков Украины. Разграничение понятий формы и вида взаимодействия позволило осуществить группирование процессов взаимодействия предприятий и банков по выделенным классификационным признакам.

Ключевые слова: взаимодействие, форма, вид, предприятие, банк.